

SZLAKIEM KRAKOWSKICH MEZUZ

MATERIAŁY EDUKACYJNE DO FILMU

YAD VASHEM
Martyrs' and Heroes' Remembrance Authority
P.O.B. 3477 Jerusalem, Israel

גדות בלגיה
A Page of Testimony

צ"ח צום אנדענק פון אימקום און גבורה — יד־ושם, תשי"ג 1953
שטעלט פֿעסט אין פֿאראנאָא נומ' 2:

פֿון יד־ושם איז איינזאמלען אין היימלאנד דעם אנדענק פֿון אלע יידן, וואס האבן זיך מוסר נפש געווען, געקעמפט און זיך אנטקעגנגעשטעלט דעם נאצי־אויסגעלפער, און זיי אלעמען, די קהילות, די ארגאניזאציעס און אינסטיטוציעס, רוב געווארן צוליב ווער אנגעהערקייט צום יידישן פֿאלק — שטעלן א דענקמאל. (געזעצ־בוך נומ' 132, י"ז אלול תשי"ג, 28.8.1953)

THE MARTYRS' AND HEROES' REMEMBRANCE LAW, 5713—1953 determines in article No. 2 that —
The task of YAD VASHEM is to gather into the homeland material regarding all those members of the Jewish people who laid down their lives, who fought and rebelled against the Nazi enemy and his collaborators, and to perpetuate their memory and that of the communities, organisations, and institutions which were destroyed because they were Jewish.

Family name * **WASSERBERG** * נאמען *
First Name (maiden name) **PAULINA** (פאמיליע־נאמען פאר דער הונדה) פאלינה
Place of birth * * * * * Date of birth * * * * *

HUMANITY IN ACTION

Materiały powstały w ramach projektu „Untold Stories | Forgotten Places of Memory”, który Humanity in Action Polska realizuje we współpracy z Humanity in Action Germany i Humanity in Action Netherlands.

Projekt jest finansowany przez Fundację EVZ i Federalne Ministerstwo Finansów (BMF).

Opracowanie: Larysa Michalska
Konsultacja: Monika Mazur-Rafał, Magdalena Szarota

Niniejsza publikacja nie przedstawia poglądów Fundacji Pamięć, Odpowiedzialność, Przyszłość (EVZ) ani Federalnego Ministerstwa Finansów (BMF).
Odpowiedzialność za wszelkie zawarte w niej stwierdzenia ponosi autorka.

Project of the Education Agenda NS-Injustice

Funded by:

Federal Ministry
of Finance

Foundation

EVZ

Remembrance
Responsibility
Future

on the basis of a decision
of the Bundestag

SZLAKIEM KRAKOWSKICH MEZUZ

MATERIAŁY EDUKACYJNE DO FILMU

SCENARIUSZ ZAJĘĆ

Szlakiem krakowskich mezuz.

NA TROPIE SYMBOLI

Czas realizacji:

45 minut

Zagadnienia edukacyjne:

- kultura żydowska,
- symbole i ich rola w tradycji żydowskiej,
- jak szukać śladów przeszłości w swoim mieście.

Formy i metody pracy:

- dyskusja sterowana,
- praca z filmem,
- praca w grupach.

Pomoce dydaktyczne:

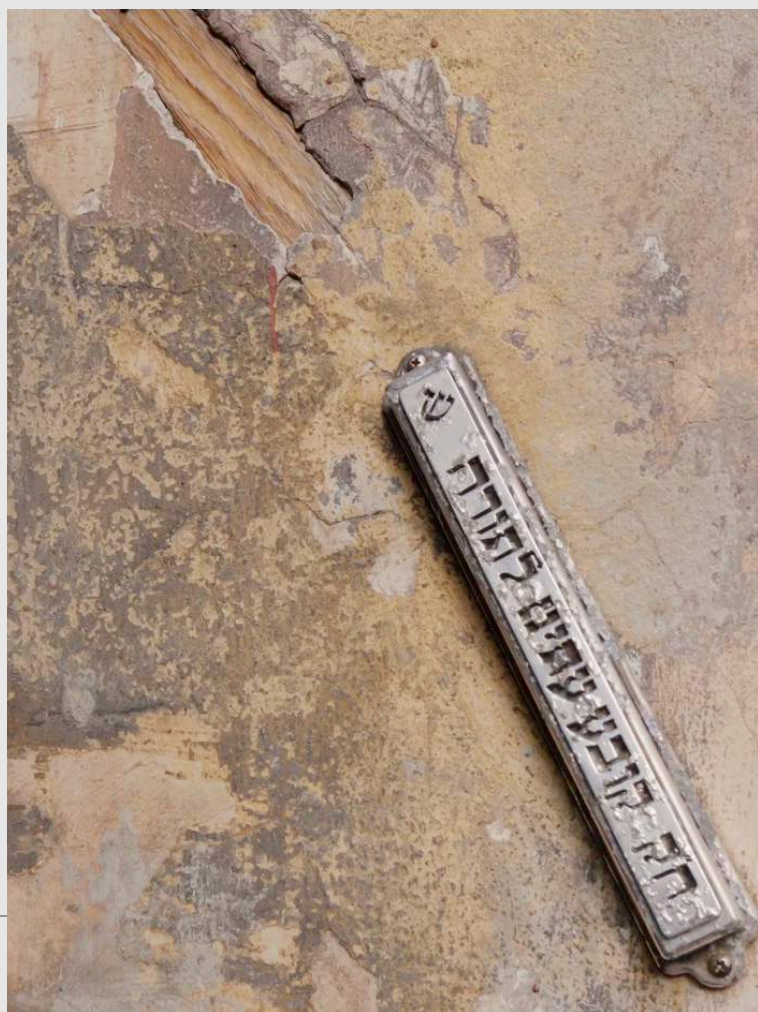
- film „**Szlakiem krakowskich mezuz**”,
- teksty źródłowe – książka „**O Żydach i Żydówkach**”,
- prezentacja multimedialna (opcjonalnie, do pobrania ze strony).

4

Cele:

Po zakończonej lekcji uczeń/uczennica:

- zna podstawowe pojęcia i kluczowe symbole kultury żydowskiej;
- ugruntowuje potrzebę poznawania przeszłości dla rozumienia współczesnych mechanizmów społecznych i kulturowych;
- zwiększa zainteresowanie historią lokalną i regionalną;
- kształci zdolności humanistyczne, sprawność językową, umiejętność samodzielnego poszukiwania wiedzy i korzystania z różnorodnych źródeł informacji, krytycznego formułowania i wypowiedania własnych opinii;
- kształci tworzenie narracji historycznej
- rozwija umiejętność pracy w zespole;
- rozwija myślenie kreatywne.

Wprowadzenie:

Prowadzący/a zadaje grupie pytanie „Co to jest symbol?” / „Czym są symbole?”. Odpowiedzi zapisuje na tablicy lub flipcharcie (w razie zajęć online można użyć aplikacji Mentimeter).

Prowadzący/a rozpoczyna dyskusję sterowaną, podsumowującą pierwsze ćwiczenie, oddaje głos chętnym osobom. Może zadawać dodatkowe pytania np. „Czy jakiś symbol jest szczególnie dla was ważny?”, „Czy znacie symbole z innych kultur, religii, grup społecznych?”, „Czy jakiś symbol/symbole nosicie ze sobą?”.

Pod koniec dyskusji prowadzący/a zadaje pytanie „Czy, a jeśli tak, to kiedy, symbole/symbolizacja mogą stać się niebezpieczne i dlaczego?”.

Prowadzący/a wspomina między innymi o nadawaniu przez nazistów symboli Żydom i Żydówkom (oznaczanie sklepów, nadawanie dodatkowych imion, tworzenie gett i zmuszanie do noszenia symbolu – gwiazdy Dawida na ubraniu). Można odwołać się też do przykładów z Polski - numerus clausus, getto ławkowe, Marzec '68 itd.

W ramach podsumowania dyskusji, prowadzący/a pyta, czy uczestnicy/czki potrafią wskazać współczesne przykłady symboli, a także te, które są wykorzystywane w nieodpowiedni sposób (lub aby krzywdzić innych).

5

Rozwinięcie:

Prowadzący/a zajęcia informuje uczestników/czki, że obejrzą film na temat jednego z symboli ważnego dla kultury żydowskiej. Zanim się to stanie, zadaje pytanie, co wiedzą na temat Żydów i Żydówek i kultury żydowskiej. Odpowiedzi zapisuje na tablicy lub flipcharcie. W razie zajęć online można użyć aplikacji Mentimeter.

RADA: Do przeprowadzenia tego ćwiczenia i sprawdzenia, w jakim stopniu wiedza o kulturze żydowskiej oparta jest na stereotypach, można użyć BINGO! z publikacji HIA Polska „**O Żydach i Żydówkach**” (s. 7).

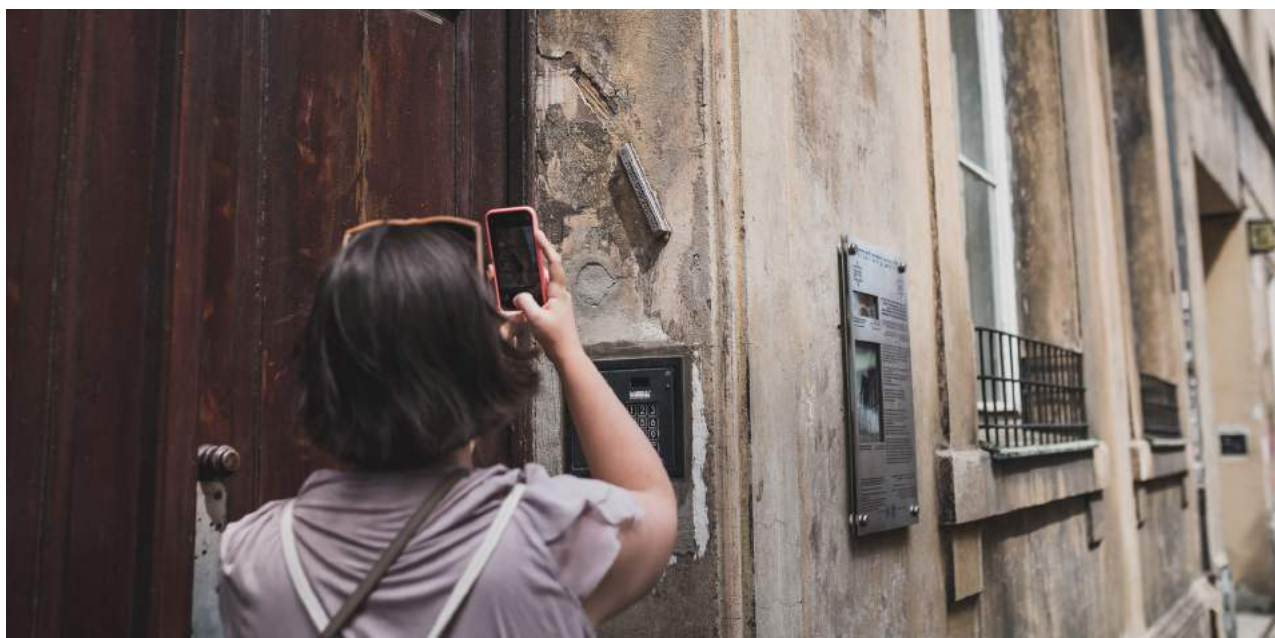
W zależności od odpowiedzi*, które padły, prowadzący/a może poprosić uczestników/czki o rozwinięcie wypowiedzi dotyczących symboli (np. jeśli pojawi się gwiazda Dawida) lub pokazać krótką prezentację i opowiedzieć o kilku z nich (gwiazda Dawida, menora, hamsa).

* Jeśli pojawiły się wypowiedzi antysemickie prowadzący/a powinien/na zareagować, zwrócić uwagę na nieprawdziwy, wypaczony lub krzywdzący charakter takich wypowiedzi. Pomocą dydaktyczną może być książka „O Żydach i Żydówkach”, zwłaszcza część 3 – „Fakty i mity” oraz część 5 – „Co zrobić z hejtem i hejterem”.

Prowadzący/a puszcza film „**Szlakiem krakowskich mezuz**” i prosi, aby uczestnicy/czki zajęć zanotowali rady i wskazówki jak poszukiwać symboli i śladów przeszłości.

Po projekcji filmu prowadzący/a prosi o wyjaśnienie, co to jest mezuz, dlaczego jest to tak ważny obiekt dla religijnych Żydów i Żydówek.

Następnie prowadzący/a dzieli uczestników na grupy 4-5-osobowe i prosi o porównanie zapisków z poprzedniego ćwiczenia. Prosi także o przedyskutowanie i zapisanie pomysłów, gdzie ślady przeszłości (niekoniecznie ślady po mezuzach – mogą to być dawne szyldy, reklamy, napisy, zapomniane elementy architektury itp.) można znaleźć w ich miejscowości oraz gdzie szukać informacji o historii tych śladów.

6

Podsumowanie:

W ramach podsumowania zajęć i utrwalenia zdobytej wiedzy uczestnicy/czki w dotychczasowych grupach rozwiązują quiz dotyczący obejrzanego filmu. Prowadzący/a moderuje to ćwiczenie w formie konkursu. Wygrywa drużyna, która udzieli najwięcej prawidłowych odpowiedzi.

* W dziesięciu pytaniach jest jedna prawidłowa odpowiedź, w jednym pytaniu wszystkie odpowiedzi są prawidłowe.

Zadanie domowe:

W drodze do domu lub w czasie spaceru po mieście rozejrzyj się dokładniej niż zwykle. Sprawdź czy i jakie symbole pojawiają się na murach w postaci graffiti czy napisów. Czy wszystkie są pozytywne lub neutralne? Zastanów się, co można zrobić, aby usunąć te negatywne. Przedyskutuj to na kolejnej lekcji lub godzinie wychowawczej.

Prawidłowe odpowiedzi:

1.d; 2.c; 3.a; 4.a; 5.b; 6.c; 7.a; 8.b; 9.d; 10.a; 11.a,b,c,d

QUIZ – Szlakiem krakowskich mezuz

1. Co to jest mezuz?

- a. Tradycyjna potrawa żydowska
- b. Nazwa zwierzęcia morskiego występującego w Izraelu
- c. Kwadratowe pudełeczka używane przez religijnych Żydów do modlitwy
- d. Podłużne pudełeczko, w którym znajduje się zwitek pergaminu z modlitwą „Szma Izrael”

2. Jak nazywa się skryba przepisujący święte teksty, także tworzący mezuzy?

- a. Szojchet
- b. Sandak
- c. Sofer
- d. Rabin

3. Jaka litera znajduje się na mezuzie?

- a. Szin
- b. Samech
- c. Jud
- d. Alef

4. Gdzie umieszcza się mezuzę?

- a. Na prawej framudze drzwi
- b. Na lewej framudze drzwi
- c. Przy oknie
- d. Na półce

5. Jak nazywał się sławny krakowski kabalista?

- a. Jakub Szapiro
- b. Natan Spira
- c. Baal Szem Tow
- d. Berek Joselewicz

6. Ilu Żydów i ile Żydówek mieszkało w Krakowie przed II wojną?

- a. Ok. 10 tys.
- b. Ok. 30 tys.
- c. Ok. 65 tys.
- d. Ok. 90 tys.

7. Jak nazywa się dawna dzielnica żydowska w Krakowie?

- a. Kazimierz
- b. Stanisław
- c. Mea Szearim
- d. Beit Josef

8. Jak nazywała się religijna krakowska Żydówka, twórczyni szkół dla religijnych dziewcząt Beis Jaakow?

- a. Helena Rubinstein
- b. Sara Szenirer
- c. Sara Gitel
- d. Janka Goldstein

9. Jak nazywa się jeden z najważniejszych symboli judaizmu, który w filmie można zobaczyć jako ozdobę balustrady na klatce schodowej?

- a. Menora
- b. Dreidel
- c. Maca
- d. Gwiazda Dawida

10. Jak nazywa się święta księga judaizmu, której symboliczny wizerunek można zobaczyć na wspomnianej balustradzie?

- a. Tora
- b. Talmud
- c. Tanach
- d. Pirkei Awot

11. Gdzie możesz znaleźć informacje o dawnych mieszkańcach Twojego miasta, miasteczka, regionu?

- a. W archiwum miejskim, państwowym
- b. W księgach adresowych
- c. W księgach stanu cywilnego - w urzędach lub w parafiach, zborach, gminach
- d. W internecie, np. na stronach poświęconych genealogii

SCENARIUSZ ZAJĘĆ

Szlakiem krakowskich mezuz.

SYMBOLE I SYMBOLIZACJA

Czas realizacji:

90 minut

Zagadnienia edukacyjne:

- kultura żydowska,
- symbole i ich rola w tradycji żydowskiej,
- stereotypy,
- symbolizacja.

Formy i metody pracy:

- dyskusja sterowana,
- praca z filmem,
- praca ze stroną internetową / aplikacją mobilną,
- praca w grupach.

Pomoce dydaktyczne:

- film „Szlakiem krakowskich mezuz”,
- strona internetowa / aplikacja mobilna „10 KROKÓW”

8

Cele:

Po zakończonej lekcji uczeń/uczennica:

- zna podstawowe pojęcia i kluczowe symbole kultury żydowskiej;
- ugruntowuje potrzebę poznawania przeszłości dla rozumienia współczesnych mechanizmów społecznych i kulturowych;
- zwiększa zainteresowanie historią lokalną i regionalną;
- kształci zdolności humanistyczne, sprawność językową, umiejętność samodzielnego poszukiwania wiedzy i korzystania z różnorodnych źródeł informacji, krytycznego formułowania i wypowiedzania własnych opinii;
- kształci tworzenie narracji historycznej;
- rozwija umiejętność pracy w zespole;
- rozwija myślenie kreatywne.

Wprowadzenie:

Prowadzący/a zadaje grupie pytanie „Co to jest symbol?” / „Czym są symbole?”. Odpowiedzi zapisuje na tablicy lub flipcharcie (w razie zajęć online można użyć aplikacji Mentimeter).

Prowadzący/a rozpoczyna dyskusję sterowaną, podsumowującą pierwsze ćwiczenie, oddaje głos chętnym osobom. Może zadawać dodatkowe pytania np. „Czy jakiś symbol jest szczególnie dla was ważny?”, „Czy znacie symbole z innych kultur, religii, grup społecznych?”, „Czy jakiś symbol/symbole nosicie ze sobą?”.

Jako podsumowanie tej części prowadzący/a może zadać pytanie „Dlaczego symbole są ważne?” Każda osoba może odpowiedzieć zgodnie z tym, jak czuje.

Osoba prowadząca wyświetla Art. 10 pkt. 1 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (i tłumaczy, czym jest ten dokument):

Artykuł 10 - Wolność myśli, sumienia i religii

1. Każdy ma prawo do wolności myśli, sumienia i religii. Prawo to obejmuje wolność zmiany religii lub przekonań oraz wolność uzewnętrzniania, indywidualnie lub wspólnie z innymi, publicznie lub prywatnie, swej religii lub przekonań poprzez uprawianie kultu, nauczanie, praktykowanie i uczestniczenie w obrzędach.

Następnie pyta uczestników/czki zajęć, czy ich zdaniem prawo opisane w tym artykule jest przestrzegane w ich kraju? Czy znają przykłady łamania tego prawa? Jako podsumowanie dyskusji można wspólnie zastanowić się co można zrobić zarówno w społeczności szkolnej, lokalnej, ale też w szerszym zakresie, aby to prawo było przestrzegane. Osoba prowadząca może zapisywać pomysły na tablicy, tworząc listę działań, które można zrealizować.

9

Rozwinięcie:

Prowadzący/a zajęcia informuje uczestników/czki, że obejrzą film na temat jednego z symboli ważnego dla kultury żydowskiej. Następnie dzieli ich na 3 grupy (lub inną liczbę podzielną przez 3, jeśli osób jest więcej niż 18) i prosi o zastanowienie się i wypisanie swoich odpowiedzi na pytanie: „Dlaczego mezuzah jest ważnym symbolem dla Żydów i Żydówek?”

Każda grupa otrzymuje też zadanie - ma zwrócić szczególną uwagę i wypisać jak najwięcej informacji o jednej z osób:

Grupa 1 (4): Sara Szenirer

Grupa 2 (5): Dora i Paulina Wasserberg

Grupa 3 (6): rabin Józef Nechemiasz Kornitzer

Po obejrzeniu filmu, każda grupa przygotowuje wizytówkę historyczną (na podstawie informacji z filmu oraz znalezionych w Internecie) danej osoby/osób. Po ok. 10 minutach grupy prezentują wynik swojej pracy.

Sara Szenirer

Następnie prowadzący/a wraca do tematu symboli. Zauważa, że dla wszystkich tych osób, o których przed chwilą była mowa, mezuzah była ważnym symbolem. W miejscach, gdzie te osoby powiesiły ten ważny dla siebie znak, już go nie ma. Prowadzący/a zadaje grupie pytania, aby rozpocząć dyskusję.

Jak byś się czuł/a, gdyby odebrano Ci ważny dla Ciebie symbol?

Jak byś się czuł/a, gdyby nadano Ci jakiś symbol bez Twojej zgody i wbrew Tobie?

Następnie prowadzący/a pyta, czy uczestnicy/czki znają z historii przypadki nadawania jakichś symboli danym osobom, czy grupom. Wyświetla stronę internetową **10 KROKÓW – Etap 2 – Szmul Zygielbojm** i zachęca grupę do dyskusji o tym, czym jest symbolizacja, posiłkując się definicją zamieszczoną na stronie internetowej.

Symbolizacja to narzucanie siłą symboli umożliwiających wizualne odróżnienie jednej grupy od pozostałych. W czasie Holokaustu osoby pochodzenia żydowskiego były zmuszone do noszenia odróżniających symboli różniących się w zależności od kraju. Mogła to być żółta gwiazda Dawida naszyta na ubranie, lub jak w okupowanej Polsce – biała opaska z niebieską gwiazdą Dawida noszona na ramieniu. Klasyfikacja i symbolizacja to powszechne zjawiska. Stają się niebezpieczne, jeśli towarzyszy im nienawiść i dehumanizacja.

Zakończenie:

Uczestnicy i uczestniczki w dotychczasowych grupach tworzą projekty przedmiotów nawiązujących do idei mezuzy – pudełeczek, w których znajduje się pergamin z ważną dla Żydów i Żydówek modlitwą. Zaprojektowane obiekty nie muszą mieć charakteru religijnego. Chodzi o stworzenie przedmiotu-symbolu. Każda grupa prezentuje swój projekt.

Jeśli wystarczy czasu, zajęcia można podsumować także sprawdzeniem wiedzy po obejrzeniu filmu w formie Quizu.

Do refleksji:

Czy potrafisz wymienić jakieś symbole, które współcześnie budzą kontrowersje? Czy wiesz jakie jest ich znaczenie?

